

APORTACIÓ AL CONEIXEMENT DE L'OBRA DE JOSEP ROBERT I SERRAT (N. POBOLEDA, 1832), CATEDRÀTIC DE VETERINÀRIA DE SARAGOSSA

Jacint CORBELLA
Edelmira DOMÈNECH

Josep Robert i Serrat ha estat probablement el veterinari català que ha fet una tasca més important en el segle XIX. A Catalunya no hi havia estudis de veterinària i, per tant, la immensa majoria, pràcticament la totalitat, es limitaven a fer una tasca de signe pràctic. El nombre de professors catalans a les escoles de veterinària de la península ha estat molt petit. Robert, creiem, fou el més destacat. També fou metge. Ens hem ocupat d'ell en un treball anterior (1). També l'ha estudiat José M. Pérez García, en ocasió del 150è aniversari del seu naixement, amb una conferència a Poboleda l'octubre de 1982 (2). Ara volem donar una notícia una mica més extensa de la seva obra, comentant alguns aspectes que considerem importants:

- els antecedents familiars, nissaga de veterinaris, al Priorat (Cornudella, Poboleda)
- la tasca docent i els seus destins com a professor
- el seu llibre d'anatomia
- la influència de la seva obra

1. La nissaga familiar

Josep Robert i Serrat va néixer a Poboleda (Priorat) el 30 de desembre de 1832. Fou batejat el dia següent. Consta com a "fill legítim de Jaume Robert, albeytar, natural de Cornudella, i de Maria Serrat, cònjug. de la pnt. vila". Se li van posar els noms de Joseph, Pere i Pau (3).

És membre d'una nissaga de veterinaris, manescals o "albèters" en la terminologia d'aleshores, i com a mínim amb quatre antecedents: pare, avi i besavi. També un oncle. Ho assenyalen perquè marca una manera d'exercir la professió amb tradició familiar.

Un besavi manescal: Jaume Robert i Givernau

L'antecedent més antic que hem vist l'ha trobat Jordi Pau a l'arxiu dels llibres de Cornudella (4). Entre els anys 1759 i 1800, on acaba la seva recerca, el nom de Jaume Robert, unes vegades com albèter i altres com a manescal, el troba citat 28 vegades.

La primera és l'1 de març de 1759, en el llibre de matrimonis, quan actua com a testimoni Jaume Robert, fadri manescal. La segona és quan Jaume Robert, "fadri menescal", natural de Vila-rodona, es casa el dia 11 d'octubre de 1761. A partir d'aleshores trobarem aquest nom citat altres 26 vegades. Algunes és com a testimoni en actes de bateig o de matrimoni. Altres afectat més directament.

En set ocasions hi ha la inscripció del bateig de fills seus, sis nenes i un nen, entre els anys 1762 i 1782. El nen, únic fill baró que hem vist documentat, és batejat el dia 1 de juliol de 1773. La família està incardinada fortament a Cornudella. Hem trobat els següents fills inscrits a l'Arxiu Parroquial d'aquesta vila:

- Maria Robert i Saumell, la filla gran, nascuda el 27 d'octubre de 1762. Va morir el 28 de març de 1837, als 74 anys. Casada el 4 d'abril de 1787 amb Isidre Martorell, pagès. En morir ja era vídua (5).

- Jaume Robert i Saumell, el membre següent de la nissaga de veterinaris.

- Rosa Robert i Saumell, nascuda el 13 de juliol de 1779 i que va morir el 12 de juliol de 1821, als 42 anys menys un dia, com consta a la partida de defunció. Estava casada Joan Bastardas, sastre (6). Era la sisena i penúltima filla.

- Teresa, la més petita, nascuda el 20 d'octubre de 1782 i morta als 3 anys el 23 d'octubre de 1785. Altres tres germans degueren morir petits.

La recerca posterior ens ha permès veure que es tractava de Jaume Robert i Givernau, originari de Vila-rodona, bisbat de Barcelona, comarca de l'Alt

Camp. Era fill de Jaume Robert, mestre de cases, encara viu el 1761 i de Brígida Givernau, ja difunta, aquest any. Es va casar amb Rosa Saumell i Anglès, filla de Josep Saumell, mestre de músiques i organista de Cornudella, ja difunt, i de Mariagna, vídua dues vegades, del propi Saumell i de Mateu Sabaté. Tota la família de la dona era de Cornudella (7).

Va morir a Cornudella el 24 de març de 1813, a l'edat de 81 anys. Per tant devia haver nascut cap a l'any 1732 (8).

Un avi manescal: Jaume Robert i Saumell

Suposem que és aquest fill del manescal de Cornudella, que fou batejat l'1 de juliol de 1773. Tot i que no coincideix exactament amb l'edat que es diu quan la seva defunció. Anà jove a exercir a Poboleda, que era una vila veïna de Cornudella, aleshores en una etapa de fort desenvolupament econòmic, degut principalment a la vinya.

Es casà amb Francesca Ortoneda i va fer vida a Poboleda exercint com a albèiter. Però després torna a Cornudella. Trobem alguna discordança en els detalls dels llibres parroquials, que caldrà aclarir. Un fill és Jaume Robert i Ortoneda, que exercia de veterinari a Poboleda. El 27 d'agost del 1800 trobem la inscripció a Poboleda, del bateig d'un Jaume, Robert i Ortoneda (els altres dos noms eren Joseph i Cristòfol. En algun lloc trobem Hortonedà amb "H"). En aquest cas el nen consta com a fill de Jaume Robert, albeytar(sic), i de Francesca Ortoneda.

- Uns cinc anys abans hi ha el baptisme, també a Poboleda, d'una filla més gran. El 25 de desembre de 1794 es bateja una filla de Jaume Robert, albeytar(sic) i de Francesca Ortoneda "domicilats a Poboleda". I consta que els padrins foren Jaume Robert, albeytar(sic) de Cornudella i Teresa Ortoneda i Anglès, de l'Aleixar. I encara hi ha el bateig d'un altre germà el 26 d'agost de 1797.

Jaume Robert i Saumell va morir a Cornudella, el 2 de febrer de 1839, quan tenia 71 anys (9). La seva dona, Francesca Hortonedà, va morir el 4 de maig de 1849, als 86 anys (10).

La família immediata. El pare manescal: Jaume Robert i Hortonedà.

Jaume Robert i Ortoneda va néixer a Poboleda l'any 1800 (11). Fou batejat el 27 d'agost de 1800. Cal remarcar aquest fet perquè hi ha una certa discordança documental. En la pròpia partida de baptisme de Robert i Serrat, l'any 1832, es diu que el pare havia nascut a Cornudella. Inclòs la pròpia inscripció del seu òbit a Poboleda el 1884 diu el mateix. Però diu que té 84 anys, i lliga amb la partida de baptisme. Per altra banda no hem trobat documentació de baptisme a Cornudella.

Per les dades de l'arxiu de Poboleda sembla que era el tercer de quatre germans. Una noia, la més gran, es deia Rosa, nascuda el 1794. Un segon fill, Jaume, nascut el 1797, degué morir ben petit. El tercer torna a ser Jaume i és el que fou veterinari. Sabem encara d'un quart germà, Joan, nat el 1803. (12).

Es va casar amb Maria Serrat i Martori el 2 de desembre de 1825 (13). Hem trobat registrats set fills. Per ordre són: Maria (n. 1826), Jaume (n. 1829), Domingo (n. 1831, que devia morir infant), Josep (n. 1832, que és el que estudiem), Francisca (n. 1834), Ramon (n. 1837) i un segon Domingo (n. 1841).

Sabem que van morir a Poboleda, com a mínim, la dona (m. 1866), ell mateix (m. 1884) i tres fills: Jaume (m. 1894), Maria (m. 1903) i Francina (m. 1908). Jaume, el noi més gran va ser capellà i morí a Poboleda el 24 de febrer de 1894, als 65 anys. Maria, la noia gran i primera dels germans morí el 7 de novembre de 1903, als 77 anys. S'havia casat amb Domingo Genís. Francesca morí soltera el 24 de gener de 1908, als 73 anys. Un germà més petit, Ramon, és l'únic que ens consta que es casés i tingués descendència al poble. Casat l'any 1864 amb Francesca Aragonés, sabem que tingué un fill, Francesc, i dos néts: Celestí i Maria Robert i Cubells, nats el 1892 i 1893. Però això són dates d'interès familiar sense importància per la valoració de l'obra del veterinari (14).

Un oncle també manescal: Josep Robert i Hortonedà

Hem trobat també un Josep Robert i Hortonedà, fill de Jaume i Francesca, cònjuges, aleshores vivint a Cornudella, que es va casar el dia 9 de novembre de 1819, a la parròquia de Cornudella, amb Magdalena Sabaté i Fréixes. Josep Robert consta com a fadrí i albèiter "però lo dit Josep domiciliat a Gratallops".

La nissaga

Interpretem que és:

* besavi: Jaume Robert i Givernau, natural de Vila-rodona, documentat ja el 1759 a Cornudella, casat en aquesta vila l'any 1761 amb Rosa Saumell. Exercí com a manescal a Cornudella. Nascut cap el 1732 i mort el 1813.

* Avi: Jaume Robert i Saumell, potser batejat a Cornudella l'1 de juliol de 1773. Casat amb Francesca Ortoneda. Exercí a Poboleda i a Cornudella. Morí a Cornudella el 1839.

* pare: Jaume Robert i Hortonedà, nat ja a Poboleda. Batejat el 27 d'agost de 1800. També manescal. Casat amb Maria Serrat. Morí el 1884 a Poboleda.

* un oncle: Josep Robert i Hortonedà, sabem que va exercir a Gratallops.

* ell: Jaume Robert i Serrat, nat a Poboleda el 30 de desembre de 1832.

Cal aclarir que la cal·ligrafia, referida a les mateixes persones, en molts casos no és totalment uniforme en els documents dels arxius parroquials. Així podem trobar "Robert" o "Rubert". Igualment "Ortoneda" i "Hortonedà", i encara, amb mala lletra, Artoneda. En aquest cas l'índex de variabilitat és molt alt (15).

També consta escrita de manera diversa la professió: albèiter, albeyter, i encara albeÿter, és a dir amb dièresi sobre la "y". O bé "manescal" i "menescal". Es la varietat pròpia d'una època "prenormativa".

El conjunt d'aquestes dades familiars té poc interès des d'un punt de vista estricte, amb relació amb l'obra de Robert i Serrat. Però té interès des dos altres punts de vista. Un relacionat amb la professió, el coneixement amb un cert detall d'una nissaga familiar, el record de la qual només queda entre els papers, alguns documents de l'època. L'altre és només des del punt de l'interès de la història comarcal i local.

2. La tasca docent

Seguí la tradició familiar i féu els estudis de veterinària a l'Escola Superior de Veterinària de Madrid, que era la més important de les poques que hi havia a Espanya. Robert, per una o altra raó, les va recórrer pràcticament totes.

Estudiant a Madrid. Cinc anys.

Començà els estudis el curs 1853-54, quan tenia ja fets els vint anys. La carrera tenia cinc cursos i va acabar el juny de 1858. Durant aquest temps, acabat el tercer curs, aconseguí una plaça d'alumne pensionat. Va estar destinat a la Farmaciola ("Botiquín") de l'escola. El 16 de juny de 1858 obté el títol, que aleshores es deia "Profesor Veterinario de primera clase" (16). Més tard, essent ja catedràtic de Saragossa, va obtenir l'any 1870 el títol de metge, a la facultat de medicina de Saragossa (16).

Etapa d'esforç pel professorat. Set anys.

Ben aviat volgué integrar-se a la docència de la veterinària. El camí era fer oposicions per a ser catedràtic. Ho començà ben aviat, i tot i que li va sortit bastant bé des del començament, va tardar set anys a tenir la seva destinació estable que li permetés desenvolupar una obra escrita important. Seguirem una descripció cronològica, que es desprèn clarament del seu expedient.

a) Gener de 1859 (feia mig any que havia acabat la carrera): oposició a la plaça de catedràtic supernumerari de 3er i 4rt curs de l'Escola de Veterinària de León. Aprova els exercicis i el tribunal el proposa en el primer lloc de la terna. Malgrat això el ministeri no el nomena (17).

b) També gener de 1859, és a dir de forma gairebé simultània: oposició a la plaça de catedràtic de 1er any de l'Escola de Veterinària de León. Aprova els exercicis i és proposat en el segon lloc de la terna.

c) Primer destí oficial. Abril de 1859. Per oposició guanya la plaça (i és nomenat) de **catedràtic supernumerari de 1er i 2n any de l'Escola de Veterinària de Còrdova**. Pren possessió el 24 d'abril. Hi està fins el 28 de juny del mateix any, just dos mesos. El sou inicial és de 6.000 rals cada any. És interessant assenyalar el sou perquè els ascensos a l'escalafó es marquen sobretot per l'increment del sou, en trams de cinc-centes pessetes/any.

d) Segon destí oficial. Per RO de 28 de juny de 1859 és nomenat, per concurs de trasllat, **catedràtic supernumerari de 1er i 2n any de l'Escola de Veterinària de Saragossa**. Pren possessió el 28 de juliol. El sou és el mateix del destí anterior. Aquí farà pràcticament tota la seva vida docent, tot i que no tindrà una situació definitiva (catedràtic numerari) fins al cap de set anys. Entremig va fer dos intents per anar a Madrid, l'Escola on havia estudiat, però no van sortir prou bé. Cal remarcar que Madrid era "Escola Superior" i les altres eren "Escola Especial".

e) L'abril de 1861 oposita a la plaça de catedràtic supernumerari de Física, Química, Història Natural, Agricultura i Zootècnia aplicades a la Veterinària, de l'escola Superior de Veterinària de Madrid. Com altres vegades aprova tots els exercicis i queda en el segon lloc de la terna.

f) El gener de 1862 hi torna. Oposita altra vegada a una càtedra de Madrid, la de 1er i 2n any, i passa el mateix: aprova els exàmens i queda en segon lloc de la proposta.

g) Tercer destí. Passa a catedràtic numerari de 1er i 2n any de l'Escola de León per concurs. Es nomenat el 30 de març de 1864. Pren possessió el 24 d'abril. Hi estarà destinat fins el 12 de novembre de 1866, de fet dos anys i mig. El sou és de 10.000 rals/any. Durant aquest temps a León sabem que va demanar permís per a casar-se, l'any 1865, amb Magdalena Alerany i Sancho, nascuda a Gratallops, amb àvia materna de Poboleda. Va tenir una filla que, quan ell va morir, era monja de clausura a Saragossa (18).

h) Quart i definitiu destí. Passa al destí que serà definitiu per RO de 23 d'octubre de 1866. Per trasllat és nomenat **catedràtic numerari de 1er any de l'Escola Especial de Veterinària de Saragossa**. Pren possessió el 13 de novembre. Es quedarà aquí fins a la seva jubilació, fent una tasca docent important. El sou inicial és de 1.200 escuts, una unitat monetària que durarà poc temps. De fet la seva plaça correspon a una càtedra d'Anatomia. La vacant s'havia produït per mort de l'anterior catedràtic, Antonio Ortiz de Landázuri.

- El resum més clar dels seus destins com a professor és:

1) catedràtic supernumerari de Còrdova (oposició, abril 1859).

2) catedràtic supernumerari de Saragossa (trasllat, juny 1859).

3) catedràtic numerari de León (concurs, març 1864).

4) catedràtic numerari de Saragossa (trasllat, octubre 1866).

En aquest temps ha fet cinc oposicions, de les quals guanya la tercera, en el primer any de la sèrie. Perd les dues primeres i les dues en que intenta anar a Madrid.

L'estabilització com a catedràtic d'Anatomia

- El detall dels ascensos a l'escalafó, amb traducció econòmica de millora de cinc-centes pessetes/any cada vegada és poc rellevant. Però és una documentació quantitativament important a la burocràcia de l'expedient universitari (19).

- Algunes vegades s'ocupa de forma accidental de la direcció de l'escola, per les vacances d'estiu del Director. Això passa el mes d'agost de l'any 1877.

El 1881 sabem que fou comissionat, junt amb altres dos professors, per a informar sobre la comestibilitat de carn de porcs afectats de "febre aftosa". També consta en el seu expedient que fou membre de diversos tribunals d'oposicions de càtedres.

- El mes de març de 1887 se li atorga una condecoració, la de "Comendador ordinario de la RO de Isabel la Católica".

La Direcció de l'Escola

A l'escola de Saragossa hi havia dificultats i tensions. L'any 1900, quan estava a punt de complir 68 anys, fou nomenat pel ministre Antonio García Alix "Director de la Escuela Especial de Veterinaria de Zaragoza". Sembla que hi havia "marro". El nomenament és de data 10 de novembre de 1900. El primer entrebanc és per a la presa de possessió que no pot fer perquè el títol que el nomenava arribà de Madrid quan ja havia passat el termini de possessió. Consultada "la superioritat" es precisa que la possessió es faci d'acord amb la data del nomenament. En l'expedient universitari s'indica: "Ha de considerarse como tomada por el Sr. Robert en el día indicado en la comunicación de la superioridad... ...si bien haciendo constar su protesta por el estado en que se encuentran las dependencias de la Escuela y muy particularmente la secretaría, para que ni a él ni al secretario Sr. Galán, se

les exijan responsabiulidades por actos anteriores a su toma de posesión pues en modo alguno fueron solidarios de las gestiones de sus antecesores". La data és de 16 de febrer de 1901. I signen "El Director accidental, por incompatibilidad" Sr. Pedro Aramburu i el secretari Demetrio Galán (20). Quan es va jubilar era director del l'Escola (21). Va demanar la jubilació el 29 de maig de 1909, després de més de cinquanta anys de serveis (22).

3. El text d'Anatomia

Ja hem assenyalat que Robert és el veterinari català autor d'una obra més important en el seu temps. Fou catedràtic d'Anatomia de l'escola de Veterinària de Saragossa i autor d'un text prou important. De fet és autor d'una sola obra, un text d'anatomia, que anà ampliant en les diverses edicions.

* La primera correspon als *"Elementos de Anatomía descriptiva, expuesta en cuadros sinópticos"* (Saragossa, Calisto Ariño, 1867). Es publicà el mes de novembre segons fa constar al seu full de serveis.

* La segona correspon als *"Elementos de Anatomía General"* (Saragossa, Impr. de C. Ariño, 1870). (VI + 236 pp.). Publicat el desembre segons la mateixa font.

* Després ve el *"Tratado de Anatomía Descriptiva de los animales domésticos"*, en dos volums, publicats a Saragossa els anys 1876 i 1880. Tenen 225 + 743 pàgines i 70 + 193 gravats. També publicats a l'"Est. Tipogr. Calisto Ariño". Cal dir que hem vist un segon volum, editat el 1884, com sempre a Saragossa, on s'indica "Segunda edición corregida y aumentada"

* I finalment una segona edició de l'obra anterior, amb el mateix títol, també en dos volums, editats a Saragossa els anys 1898 i 1901. Analitzarem aquesta obra perquè és la culminació dels seus escrits docents. El primer volum té 239 pàgines, més 5 d'index. El segon en té 807, inclosos numerats els index. En total són 1051 pàgines. Són unes cent pàgines més que en l'edició de 1876. Al començament de cadascun dels dos volums es diu "segunda edición, corregida y aumentada". Entre les dues edicions les diferències, tot i les cent pàgines més, no semblen essencials. Per tant els comentaris seran seguint l'última edició.

Palau esmenta encara una tercera edició, publicada a Saragossa, l'any 1929, en dos volums (23).

En el pròleg de l'edició de 1898 assenyala que el llibre ha estat valorat pels altres catedràtics de la matèria "que nos han hecho el singular beneficio de elegirlo como de texto para la enseñanza de sus alumnos" (24). Esmenta els professors de les diverses escoles, que aleshores eren cinc a Espanya: Còrdova, Lleó, Madrid, Santiago y Saragossa.

El primer volum es dedica a l'esqueletologia. Tot i que en el seu temps l'animal més important, la base dels estudis de veterinària, era el cavall, en explicar l'anatomia assenyala en un quadre sinòptic, i després en les il·lustracions, els models d'esquelet de diversos animals domèstics: solípedes, bou, moutó, cabra, porc, gos, gat i conill. Explica l'anatomia dels ossos (osteologia) i de les articulacions (artrologia). Al final de cada part hi ha una descripció dels ossos i articulacions dels ocells, amb una il·lustració sobre l'esquelet del gall. Respecte a les articulacions dels ocells diu "la poca importància que té, per a nosaltres, l'estudi de les articulacions de les aus, ens dispensa d'entrar en detalls" (25).

El segon volum el dedica a la "sarcologia", que defineix com la branca de l'anatomia que estudia les parts toves que componen el cos dels animals. Les parts més extenses són l'estudi dels músculs, és a dir la carn, i les vísceres. També hi ha una part, relativament curta dedicada a l'embriologia (26).

Sobre la identificació o nomenclatura dels músculs es queixa de la persistència de la diversitat d'escoles. Diu textualment "Nomenclatura. Ha reinado, y reina aún, completa anarquía en este punto científico" (27). La seva opinió és que s'hauria de tenir una nomenclatura basada en "el principi de les connexions, exposat en la immortal obra de Geoffroy Saint Hilaire titulada 'Filosofia Anatómica'". Quan comencen les il·lustracions, que són 193 en aquest volum segon, veiem que es refereix principalment al cavall, i en segon terme al bou. Però sovint hi ha també referències als altres animals domèstics.

Ja en la primera edició trobem la descripció d'alguns aspectes de l'anatomia microscòpica, així glàndules de l'estómac, fetge, melsa. Representa doncs un intent d'estar al dia en un moviment en que la histologia és una ciència en creixement important. En el capítol de l'aparell digestiu òbviament ha de remarcar les diferències entre espècies. Les explica en part prenent com a model el cavall. També hi ha un capítol curt dedicat a l'aparell digestiu de

les aus i pren com a model la gallina. Igualment en el cas de l'aparell respiratori i en aquest cas el model del dibuix, manllevat de Sappey, és l'ànec i altres (28).

En el cas del cor explica, amb una terminologia que ara ens pot sorprendre, el cor dret com a "bolsa derecha o corazón de la sangre negra" i "bolsa izquierda o corazón de la sangre roja" (29). En les il·lustracions n'hi ha algunes referides al cor humà. En l'edició de 1901 hi ha dibuixos en els quals les artèries estan impreses amb color vermell, mentre que en l'edició de 1884 veiem el mateix dibuix tot en negre (30). En el cas de les venes tracta de les "venas de la circulación pequeña" i "de la circulación grande".

Entre les fonts que han marcat més la seva influència sobre l'obra de Robert, i que demostren que tenia una bona informació de l'estat de l'ensenyament de la veterinària a Europa, la més important és la de Jean Auguste Chauveau, professor de l'Escola de Veterinària de Lió, autor l'any 1855 d'un text d'anatomia animal que va tenir una bona difusió per Europa. Diu Robert, referint-se a Chauveau: "va ser per a nosaltres una llum molt viva". Altres influències són les de Frederic Lehy, professor de Berlín i de Boulay, dels quals, entre altres, manlleva algunes il·lustracions (31).

4. La influència de la seva obra

L'obra de Robert creiem que era important en el seu temps i en el medi en que va viure. Evidentment no hi hem trobat aportacions originals, ni era aquesta la seva intenció. Robert és un professor d'anatomia que es dedica a la docència. En canvi no es dedica a la recerca. En el seu temps, i en el context de la veterinària, i també de la universitat espanyola, la seva és una posició que ha de ser acceptada, si més no perquè era absolutament majoritària.

El contingut del llibre era suficient per a formar veterinaris pràctics. És molt extens, perquè aquí hi ha la base de molts coneixements ulteriors. És clar, està ben explicat, en alguns punts en esquemes útils, i amb un nombre suficient d'il·lustracions. També hi podem trobar mancances, per exemple poca orientació cap a l'anatomia microscòpica, l'estructura dels teixits, que no s'explicava en altre matèria. També una terminologia que en alguns casos potser no era la més moderna,

Però en tot cas podem considerar que és l'aportació més important feta per un veterinari català durant la segona meitat del segle XIX, en aquest cas

ajudar a fer una bona docència, a ensenyar els alumnes de veterinària. Considerem per tant que és útil recordar la seva obra, analitzant-ne alguns aspectes i remarcant d'una banda la nissaga, d'altra l'aportació a l'ensenyament de l'anatomia. Un altre aspecte és la creació d'escola, o la influència en els seus deixebles, alguns dels quals van ser després professors de les diferents escoles de veterinària. Pérez García ha valorat aquest aspecte.

Robert ha estat en conjunt poc recordat, tot i que el Col·legi de Veterinaris de Tarragona va posar l'any 1982 una placa al començament del carrer de Sant Jaume de Poboleda, la seva vila de naixement.

NOTES

1. Corbella, Jacint; Domènech, Edelmira: "Notas sobre médicos de la comarca del Priorato en el siglo XIX", *Asclepio*, 1980, 32, 103-109.
2. Pérez García, José Manuel: "Semblanza de José Robert Serrat en el CL aniversario de su nacimiento (1832-1982)". *Annals Consell Col. Veter. Cat.* octubre-desembre 1985, pp. 21-33.
3. Arxiu Parroquial de Poboleda (APP), llibre 6, baptismes de 1820 a 1844, fol. 127, núm. 79
4. Pau i Roigé, Jordi: "Aspectes sanitaris dels arxius parroquials del Priorat (segles XVI-XVIII)", tesi, Univ. Rovira i Virgili, 1991; v. pp. 424 i 885
5. Arxiu Parroquial de Cornudella (APC), òbits, 1837, fol. 234.
6. APC, òbits, 1821, fol. 111.
7. APC, matrimonis, 1761, fol. 126.
8. APC, òbits, 1813, fol. 37.
9. APC, òbits, 1839, fol. 249.
10. APC, òbits, 1849, fol. 313.
11. APP, Baptismes, llibre 4, fol. 56.
12. APP, Baptismes llibre 3, fol. 259 i llibre 4, fols. 26 i 80.
13. APP, Matrimonis, 1825, llibre 9, fol. 30. Maria Serrat era filla de Domingo Serrat, pagès difunt quan es va casar la filla i de Maria Rosa Martori, vivint, ambdós de Poboleda.

14. Totes aquestes dades procedeixen de l'APP.
15. Les diferències ortogràfiques en les inscripcions parroquials són gairebé la regla. Així en el cas d'anar un cognom amb "h" o sense. També en els finals amb "é" o "er" (p.e. Ferré i Ferrer). També en els cas de lletres àtones "e" "a". Hem vist com diversos germans són inscrits de manera diferent, en partides properes en el temps, i el cognom del pare o de la mare també es correspon amb la diversitat de les partides. També amb canvis "e" "i". Potser un exemple molt clar és el dels "Gené, Gener, Giné, Giner".
16. Aquestes dades, i les següents d'aquest apartat, consten en l'expedient de Josep Robert a la Universitat de Saragossa, que ens van ser facilitades per la professora Rosa Morales, a la qual agraïm el seu ajut. També hem d'agrair al doctor José Manuel Pérez García la tramesa de còpies de documents.
17. Durant molts anys el procediment marcava que el tribunal de l'oposició proposava tres candidats. Tot i que estaven numerats el dictamen no era vinculant de forma absoluta i el ministeri podia nomenar un dels tres candidats proposats. Al cap de bastants anys hi havia prou "mullader" perquè s'acordés que tots els qui havien estat proposats en un primer lloc poguessin accedir directament en concursos ulteriors.
18. Pérez García, JM. loc. cit. pp. 24 i 25.
19. El detall d'aquests ascensos és: 4 de juliol de 1873, ascens a 3.500 ptes (ja hi ha la nova unitat monetària); 8 de juny de 1874, passa a 4.000 ptes; 17 de juny de 1879, passa a 4.500 ptes; 14 de juny de 1884, passa a 5.000 ptes; i així cada cinc anys com a quinquennis d'antiguitat. Amb efecte de 31 de gener de 1899 passa a 6.500 ptes. Aquest és el seu sou de final de segle.
20. Tots aquests detalls estan en el seu expedient acadèmic de la Universitat de Saragossa.
21. Barceló, J: "D. José Robert", Revista Veterinaria de España, 1909, III, núm 12 (agost 1909), pp. 353-354. En aquest treball hi ha una fotografia de Robert, ja vell. Es diu: "Al ser jubilado desempeñaba el cargo de Director de la Escuela de Zaragoza". Aquest agost de 1909 es diu també: "al dedicarle este pequeño recuerdo, con motivo de su reciente jubilación...". Aleshores Robert tenia 76 anys.
22. Pérez García, loc. cit. p. 25.
23. v. Palau i Dulcet, Antoni: "Manual del Librero Hispanoamericano" 2ª edició. Barcelona (Libreria Palau) 1965. (tomo XVII), v. p. 123. núms. 270842 a 270846. Pel que fa a la tercera edició de 1929 assenyalat: "Idem. Tercera edición. Id, 1929, 2 vols. 239 p. = 803 p."
24. Robert, loc. cit. I, p. V
25. Ibid. I, pp. 138-145 i 227-239.
26. Ibid. II, pp. 781-803.

UNIVERSITAT DE BARCELONA

Centre de Recursos per a l'Aprenentatge
i la Investigació

Biblioteca de Medicina

27. Ibid, II, p. 9.
28. Ibid, II, pp. 289-292 i 325-328.
29. Ibid, II, pp. 365 i segs.
30. Principalment les figures 102, 105, 108 i 109; Ibid, II, pp. 387, 412, 438 i 440.
31. v. Robert, Tractat, 1º ed. p. VII, pròleg; v.t. Corbella, Domènech, loc. cit. p. 108.